

İklim Değişikliği Bağlamında Bir Zorunluluk ve Fırsat Olarak Küresel Yönetişim

Veysel ERAT*

Öz

İklim değişikliği, etkileri itibariyle ülkeleri ve vatandaşlarını yakından ilgilendiren önemli bir sorundur. Bu özelliği nedeniyle küresel bir sorun olan iklim değişikliği, çevre temelli klasik yönetim yaklaşımını derinden etkileyecek potansiyele sahiptir. Çalışmada küresel yönetim ve iklim değişikliğinin, zorunluluk ve fırsat ilişkisi bağlamında incelenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda öncelikle küresel yönetim ve önündeki engeller ele alınmıştır. İkinci kısımda iklim değişikliği ve neden olduğu tahribatın küresel yönetime zorlayıcı etkisi değerlendirilmiştir. Son bölümde küresel iklim rejiminin oluşturulmasında bir araç olarak küresel yönetimin katkısı ve karşılaşmış olduğu zorluklar ortaya konulmuştur. Çalışmada küresel yönetimin bir zorunluluk olduğu ve giderek geliştiği, fakat istenilen aşamaya ulaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, küresel yönetim, iklim değişikliği, iklim yönetimi, iklim rejimi

Global Governance as a Necessity and Opportunity in the Context of Climate Change

Abstract

Climate change is an important problem that closely concerns countries and their citizens. Climate change, which is a global problem due to this feature, has the potential to deeply affect the environment-based classical governance approach. In the study, it is aimed to examine global governance and climate change in the context of necessity and opportunity. In this context, first of all, global governance and its obstacles will be discussed. In the second part, climate change and the destruction it causes will be evaluated as challenging to global governance. In the last section, the contribution of global governance to the shaping of the global climate regime and the difficulties encountered on the way to global governance will be presented. In the study, it was concluded that global governance is a necessity and is developing gradually, but it has not reached the desired stage.

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 11.05.2022

Kabul/Accepted: 14.06.2022

DOI: <https://dx.doi.org/10.17336/igusbd.1115163>

* Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Bitlis, Türkiye.

E-posta: veyselerat@hotmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0735-5432>

Keywords: Governance, global governance, climate change, climate governance, climate regime

Giriş

Küresel yönetim son yıllarda hem politik hem de akademik olarak tartışılan güncel bir konudur. Göç, kalkınma, güvenlik gibi küresel yönetim bağlamında tartışılan birçok konu bulunmaktadır. Ancak göç konusunda ulus devlet mantığının engellemeleri, kalkınma konusunda ülkelerin küresel rekabette öne çıkma gayreti ve güvenlik konusunda ülkeler arasındaki ikili ilişkiler, küresel yönetişimde tatmin edici bir düzeyde gelişmenin önüne geçmektedir. Bu çalışmanın konusu olan iklim değişikliği ise küresel yönetişime konu olan diğer politika alanlarıyla karşılaştırıldığında uzlaşılı düzeyi daha yüksek bir meseledir.

Etkileri diğer sorunlar gibi belirli ülke ya da bölgeler ile sınırlı kalmayan iklim değişikliği sorunu, her geçen gün daha belirgin hale gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi (National Oceanic and Atmospheric Administration-NOAA) son 142 yıllık iklim kayıtlarına göre, geçtiğimiz 2021 Ekim ve Kasım aylarının dördüncü en sıcak Ekim ve Kasım ayları olduğunu açıkladı (NOAA, 2021a). Temmuz ayı ise dünyanın şimdiye kadar kaydedilmiş en sıcak ayı olarak kayıtlara geçti. Bu verilere dayanılarak 2021 yılının dünyanın en sıcak on yılı arasında olduğu tahmin edilmektedir (NOAA, 2021b). Bir yıl içerisinde insanlığın ekolojik kaynaklara olan talebinin, Dünya'nın o yıl içinde yeniden üretebileceği miktarı aştığı gün olarak belirlenen dünya limit aşım günü¹⁴ 2021 yılında 29 Temmuz günü gerçekleşti (Earth Overshoot Day, 2022). Avrupa Çevre Ajansı'na göre (2022), önüne geçilmezse Güney Avrupa'da sıcakların artması, kuraklıkların daha sık görülmesi; Kuzey Avrupa'da hem yıllık yağışın hem de şiddetli yağmurların artması; Orta Avrupa'da şiddetli yağışla birlikte yaz yağışlarının azalması gibi hava koşulları ve taşkınlık, kuraklık ve yangın gibi durumlarla karşılaşılması muhtemeldir (AÇA, 2022).

İnsan faaliyetlerinin kaynaklık ettiği iklim değişikliği sorunu ülkeleri, bölgeleri ve dünyayı belirgin bir şekilde etkilemekte, insanların başa çıkmakta zorlandığı problemlere neden olmaktadır. Her ne kadar sorunu çözmek için bir çaba söz konusu olsa da bu iradeyi yönlendirecek tek bir merkezi yapının olmaması erken bir çözümün önüne geçmektedir. Bu noktada çalışmanın konusu olan küresel yönetim, devletlerin ve vatandaşların karşılaştıkları ulusötesi zorluklara geliştirdikleri bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası işbirliğine dayanılarak oluşturulacak etkili küresel yönetim ile devletlerin kurumlarına, politikalarına ve normlarına istikrar ve düzen getirebilecekleri varsayılmaktadır.

Diğer bir ifadeyle, iklim değişikliği küresel yönetişimi geliştirme potansiyeline sahip olduğu gibi küresel yönetim etkili bir iklim değişikliği politikası için önemli bir fırsattır. Bu alanda inşa edilecek küresel yönetim, yukarıda anılan diğer politika alanları için de model olabilecektir. Bu çalışmada iklim değişikliği sorunu, bir çözüm olarak önerilen küresel yönetim bağlamı ile incelenecektir. Küresel iklim yönetişiminin iklim değişikliği için hem bir zorunluluk hem de bir fırsat olduğu varsayımına dayanan çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde küresel yönetişimin anlamı üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde iklim yönetişimine zorlayıcı etkisi bağlamında küresel bir sorun olarak iklim değişikliği ele alınacaktır. Çalışmanın son bölümünde iklim yönetişimi

¹⁴ Gezeğenin Biyolojik Kapasitesi / İnsanlığın Ekolojik Ayak İzi) x 365 = Dünya Limit Aşımı Günü.

muhtemel bir fırsat olarak incelenecek, karşılaşılan sorunlar değerlendirilecek ve olası çözümlere odaklanılacaktır.

Küresel Yönetişim Nedir?

Yönetişimin henüz oturmuş bir tanımı bulunmamaktadır. Kimi yazarlar kavramı, toplumun ve insan davranışlarının düzenlenmesinde devletin merkezi rolünden uzaklaşması üzerinden tanımlamaktadır. Kimileri ise yeni yönetim süreçlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Çoğu zaman "yönetim" ve "idare" kavramlarının yerine kullanılan yönetişimi bir takım özellikleri üzerinden tanımlamak daha doğru bir yaklaşımdır. İlk olarak, yönetişimde hükümet ile özel sektör arasındaki karşıtlık veya gerilim yerine işbirliği ve birbirini tamamlama söz konusudur. Yönetişim, hiyerarşik, yukarıdan aşağı ve zorlamaya dayalı yönetim yerine ortak bir amacın peşinden koşan yatay ağlara dayanır. Son olarak, komuta ve kontrolün yerini müzakere ve ikna alır (Brown, 2018). Anılan özellikler devlet düzeyinde gerçekleşen yönetişime aittir. Kavram "küresel" ölçüğe çıkarıldığında tanımlama sorununun daha da güçleştiği görülmektedir. 1995 yılında yayın hayatına başlayan Küresel Yönetişim Dergisi'nde (Global Governance) James N. Rosenau (1995, s. 14), -küresel bağlamı gözeterek- yönetişim teriminin bir sosyal sistemin komuta mekanizması ve sisteme güvenlik, refah, uyum, düzen ve süreklilik sağlamaya çalışan eylemleri belirtmek için kullanıldığını ifade etmektedir. Kavramı geniş bir şekilde kullanan Rosenau, yönetişim kavramının ulusal ve uluslararası sistemlerle sınırlandırılmaması gerektiğini, bölgesel, il ve yerel yönetimlerin yanı sıra eğitim ve askeriyeye gibi diğer sosyal sistemler, özel teşebbüsler ve hatta ailenin dahil olduğu insan etkinliğinin tüm seviyelerinde geçerli olduğunu belirtmektedir.

Rosenau'nun tanımının güçlü bilimsel hayal gücüne dayandığını ifade eden Finkelstein'a göre bu tanım, geniş kapsamlı küresel yönetişim tanımına örnek teşkil etmektedir. Ancak ona göre, cömert bir aktör ve faaliyet türleri yelpazesi ortaya koyan bu tanımın neyi dışladığı ya da neyi dahil ettiğini bilmek önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Finkelstein "küresel yönetişim" in neredeyse her şey gibi görüldüğünü ifade etmektedir (Finkelstein, 1995, s. 368). Gerçekten de yönetişim kavramı, birçok akademisyen ve uluslararası uygulamacı tarafından hem kamusal hem de özel karmaşık bir dizi yapı ve süreçleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte önemli bir kesim de yönetişimi "hükümet" ile eşanlamlı olarak kullanma eğilimindedir (Weiss, 2000, s. 795).

Gittikçe popüler bir kavram haline gelen küresel yönetişimin öne sürülen anlamları, kavramın yaygınlığı nispetinde kafa karışıklığına neden olmaktadır. Küresel yönetişimin ne anlama geldiğine dair farklı fikirler, hem küresel hem de yönetişim kavramlarının anlamı hakkındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Dingwerth ve Pattberg (2006: s. 185-203) kavramın akademik literatürde iki farklı genel kullanımının olduğunu ifade etmektedirler: (i) Çağdaş dünya siyasetinin gerçek, algılanan veya inşa edilmiş gerçekliğini yakalamaya çalışan analitik bir kavram olarak kullanımı. (ii) Siyasi kurumların gittikçe azalan yönlendirme kapasitesine nasıl tepki vermesi gerektiğine dair normatif bir bakış açısını ya da küresel yönetişime hegemonik bir söylem olarak atıfta bulunan eleştirel bir bakış açısını ifade eden belirli bir siyasi programı belirtmek amacıyla kullanımı. Her iki yaklaşımın da sınırlılıkları olduğunu belirten yazarlara göre küresel yönetişim ile ilgili olarak cevaplanması gereken dört temel soru vardır. İlk olarak, küresel yönetişim perspektifiyle ilgili yeni olan nedir? İkincisi, bu yeni perspektiften ortaya çıkan temel araştırma soruları nelerdir? Üçüncüsü, küresel yönetişim perspektifinin potansiyel faydaları nelerdir? Ve son olarak, sınırlamaları nelerdir? Dingwerth ve Pattberg, uluslararası ve ulusötesi siyasi faaliyet alanları arasında önsel bir hiyerarşi varsaymak yerine, küresel bir yönetişim perspektifinin, her iki alanın da eşit ontolojik statüye sahip

olduğu öncülüne dayandığını belirtmektedirler. Kısacası, küresel yönetim perspektifinin, dünya politikasının ne uluslararası yönetim artı ulusötesi aktörler ne de ulusötesi yönetim artı uluslararası aktörler olmadığını kabul etmektedirler. Bu öncülden hareketle yazarlar, her iki alanın hangi dinamikler tarafından karakterize edildiğine, aktörlerin amaçlarına ulaşması için gerekli olan faktörlerin neler olduğuna, iki alan arasında ne tür bir etkileşimin olduğuna bakılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Yazarlara göre, aktör merkezli (örneğin devletler) bir yaklaşımı benimseyen uluslararası ilişkilerden farklı olarak küresel yönetim perspektifi, sosyal faaliyeti yapılandıran ve sınırlayan normlar, kurallar ve standartlara odaklanmaktadır. Bu durumda araştırma gündemi şu sorulara cevap aramaktadır: Küresel düzeyde hangi sosyal düzenleme biçimleri mevcuttur? Küresel normlar, kurallar ve standartlar nereden gelmektedir? Bunlar nasıl oluşturulur, yorumlanır, uygulanır ve yargılanır? Küresel normların, kuralların ve standartların sonuçları nelerdir? Kim yararlanır? Kim kaybeder?

Dingwerth ve Pattberg'in küresel yönetim perspektifi henüz inşa aşamasında olduğu için metodolojik açıdan bir takım zorluklar içermektedir. Buna rağmen uluslararası politika teorileriyle karşılaştırıldığında bazı farklılıklar yükledikleri küresel yönetim perspektifinde asıl analiz biriminin normlar ve kurallar olduğu açıktır. Literatürde bu anlama yakın tanımların yapıldığı görülmektedir. Benedict'e göre, küresel yönetim kurumlar, süreçler, normlar, resmi anlaşmalar ve ortak bir fayda için eylemleri düzenleyen gayri resmi mekanizmalardan ortaya çıkan amaçlı bir düzendir. Bu kapsamda küresel yönetim uluslararası, ulusötesi ve bölgesel düzeylerdeki faaliyetleri kapsamakta ve ulusal sınırları aşan kamu ve özel sektördeki faaliyetleri ifade etmektedir. Tek bir yetkili kurumun olmadığı ve hem kamu hem de özel sektörden unsurlar ve yöntemlerin bulunduğu bir yapıdır. Bu temel unsurlar, üzerinde anlaşmaya varılan standartları, paylaşılan değerlere dayalı gelişen normları ve devletler tarafından çıkarılan ve uygulanan direktifleri içermektedir (Benedict, 2001).

Küresel yönetim kavramı onu pratiğe dökmeye çalışan, çoğunlukla resmi küresel aktörler açısından, daha net bir anlama sahiptir. Küresel yönetim beklentilerinin neler olduğu konusunda bir değerlendirme yapmak için biraya gelen Amerika Birleşik Devletleri Ulusal İstihbarat Konseyi (NIC) ve Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü (EUISS) (2010, s. iii), küresel yönetimi kısaca uluslararası düzeyde ortak sorunların toplu yönetimi olarak tanımlamışlardır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin bir yan organı olan UN Committee for Development Policy/Kalkınma Politikası Komitesi (2014, s. iv), küresel yönetimi devletlerin ve yurttaşların ulusötesi zorluklara verdikleri yanıtlara daha fazla öngörülebilirlik, istikrar ve düzen getirmeye çalışan kurumlar, politikalar, normlar, prosedürler ve girişimlerin tümü olarak nitelendirmektedir. Devletler ve yurttaşların ancak küresel yönetim ile ekonomik, çevresel, güvenlik ve siyasi konularda işbirliği yapabilecek, anlaşmazlıklarını şiddet içermeyen bir şekilde çözebilecek ve ortak çıkar ve değerlerini geliştirebilecekleri varsayılmaktadır. Yeterli bir küresel yönetim zemininin oluşmaması durumunda, ulus devletlerin koruyucu bariyerlerin arkasına çekilmesi ve çatışmaya devam etmesi muhtemel görünmektedir. Bu nedenle küresel yönetimin, uluslararası toplum için en iyiyi ortaya çıkardığı ve en kötü içgüdülerden kurtardığı düşünülmektedir (Barnett & Duvall, 2009).

Küresel Bir Sorun Olarak İklim Değişikliği

İklim değişikliği genel olarak, yağış, sıcaklık, rüzgar veya basınç gibi iklim öğelerinin ortalama durumundaki herhangi bir sistematik değişikliği veya istatistiksel olarak önemli varyasyonu tanımlamak için kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle sıcaklık, yağış ve fırtına olaylarındaki artışlarla ilişkili olarak küresel hava durumunda meydana gelen uzun vadeli değişiklik olarak adlandırılmaktadır (Benson, 2008, s. 10). Çoğu zaman

küresel ısınma ve iklim değişikliği kavramları birbirinin alternatifi olarak kullanılmaktadır. Ancak bazı bilim insanları, belirli kavramsal uzantılarla onları farklılaştırmıştır. Küresel ısınmayı da kapsayan iklim değişikliği, gezegende meydana gelen daha geniş çaplı değişiklikleri ifade etmektedir (Kalhapure, vd., 2019, s. 2) ve bu sorun -iklim değişikliğinin etkisi- bugün dünyanın karşı karşıya olduğu en önemli çevresel problemlerden biri olarak görülmektedir (Owen & Hanley, 2004, s. 22).

İklim değişikliği, dünyanın ısınım dengesinde meydana gelen değişim ile açıklanmaktadır. Normal şartlarda yerküre/atmosfer sistemine gelen kısa dalgali güneş enerjisi ile sistemin yansıtmış olduğu uzun dalgali ısınım, yaşam koşulları açısından dengededir. Su buharı, karbondioksit, metan, azot protoksit ve ozon gibi doğal sera gazları, kısa dalga ısınım ile karşılaştırıldığında uzun dalgali ısınım karşısında daha az geçirgendir. Böylece sera gazları aracılığı ile dünyadan yansıyan ısı enerjisi tutulmakta ve dünya daha fazla ısınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, sera gazlarının olmadığı duruma göre dünya 33°C daha yüksek bir sıcaklığa sahip olmaktadır. Dünya üzerindeki yaşamı mümkün kılan bu etkiye doğal sera etkisi denilmektedir (Gündoğan vd., 2008, s. 5). Dünyanın atmosferi %78 azot, %21 oksijen ve %1 diğer gazlardan oluşmaktadır. Atmosferin sadece %0.03-0.04'ünü oluşturan karbondioksit ve %0 ila %2 arasında değişen su buharı diğer gazlardan daha önemlidir. Bu iki gazın üretmiş olduğu doğal sera etkisi olmasaydı dünya sıcaklığının kabaca -20°C olacağı ifade edilmektedir. Yoğun bir atmosferi muhafaza edemeyecek kadar küçük bir kütleyle sahip olan Mars gezegeninin atmosferi Dünya'ninkinden yaklaşık yüz kat daha incedir. Mars'ın ortalama yüzey sıcaklığı -50°C'dir ve bu nedenle az miktarda karbondioksit yerde donmuştur. Dünya ile yakın bir kütleyle sahip olan Venüs ise %96'sı karbondioksitten oluşan yoğun bir atmosfere sahiptir. Yoğun karbondioksit miktarı gezegenin ısınmasına neden olmaktadır. Venüs, + 460°C'nin üzerinde bir yüzey sıcaklığına sahiptir. Mars ve Venüs'te atmosferlerin farklı kalınlıkları ve görece sera gazı miktarları nedeniyle iklimler Dünya'ya göre daha durağandır. Dünya'daki karbondioksit ve su buharı miktarı sürekli değişebilmektedir. Bu nedenle doğal sera etkisi, Mars ve Venüs ile karşılaştırıldığında kararsız ve oldukça öngörülemez bir iklim sistemi üretmektedir (Maslin, 2004; Erat & Kaçer, 2021, s. 241).

Birçok bilim insanına göre dünyadaki sera gazlarının değişiklik göstermesinin temel nedeni insan faaliyetleridir. Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra petrol, gaz ve kömür gibi güç sağlayıcılarının evlerde, arabalarda ve fabrikalarda kullanımını atmosferdeki karbondioksit miktarında artışa neden olmuş ve gazların güneş ısısını daha fazla hapsedmesi gezegenin sıcaklığında belirgin bir artış meydana getirmiştir (Shaw, 2022). Karbondioksit, metan, azot oksit ve florlu gazların atmosferdeki yoğunluğu insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak artmıştır. Karbondioksitin 2020 yılı itibarıyla atmosferdeki yoğunluğu sanayi öncesi (1750'lerden önce) seviye ile karşılaştırıldığında %48'e yükselmiştir. Daha küçük miktarlarda yayılan metan, atmosferik ömrü kısa olsa da karbondioksitten daha güçlüdür. Azot oksit ise atmosferde yüzyıllarca birikebilen uzun ömürlü bir gazdır. Kömür, petrol ve gaz karbondioksite; hayvancılığın artması metan salınımına; azot içeren gübrelerin kullanımını azot oksite neden olmaktadır. Böylece doğal olarak oluşan gazlara çok büyük miktarda sera gazı eklenerek sera etkisi ve küresel ısınma artmaktadır (EC, 2022a).

Ulusal Okyanus ve Atmosfer Dairesi, Ulusal Çevresel Bilgi Merkezleri'ndeki (National Centers for Environmental Information NCEI) bilim adamlarının yaptığı bir analize göre, geçtiğimiz 2021 tarihi 1880'e kadar uzanan en sıcak yıllar listesinde altıncı sırada yer almıştır. 2021'de Dünya'nın ortalama kara ve okyanus yüzey sıcaklığı, 20. yüzyıl ortalamasının 1,51 derece üzerinde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda küresel sıcaklıkların 20. yüzyıl ortalamasının art arda üzerine çıktığı 45. yıl olmuştur. 2013-2021 yılları kayıtlara geçen en sıcak en yıl arasında yer almıştır (NOAA, 2021c). Gezegenin ısınması doğal olarak yerel ve bölgesel iklimleri etkilemektedir. Doğal koşullarda iklim

değişikliği yüzlerce ve binlerce yıldır gerçekleşen yavaş bir süreçken insan kaynaklı iklim değişikliği daha hızlı bir oranda gerçekleşmektedir (Harale & Kabure, 2022, s. 43). Yaygınlığı ve hızı gittikçe artan iklim değişikliğine bağlı olarak ısınmanın iki kat daha fazla olduğu kutuplarda permafrostun (donmuş toprak) sıvılaşması, mevsimlik kar örtüsünün kaybolması ve buzullar ile buz tabakalarının erimesi gibi önemli olaylar yaşanmaktadır. Küresel ısınma artan sıcak hava dalgalarına, daha uzun sıcak mevsimlere ve daha kısa soğuk mevsimlere yol açmaktadır. Dünyanın bazı bölgelerinde daha yoğun yağış ve buna bağlı sel, bazı bölgelerinde ise çölleşmeye yol açan daha fazla kuraklık olması muhtemeldir. İklim değişikliğinin etkileri karmaşıktır. Daha yüksek enlemlerde meydana gelen ısınma daha kısa kar mevsimleri anlamına gelmektedir, ancak daha sıcak hava daha fazla nem tutacağından, daha sıcak kış havası daha yoğun kar yağışlarına neden olabilir. Bu nedenle kış mevsimi daha kısa olabilirken, kar fırtınaları daha yoğun olabilir. Yağışların subtropikal alanların büyük kısımlarında azalması muhtemeldir. Kıyı alanları deniz seviyesinin yükselmesi tehdidi altındadır. Genel ısınma eğilimi, dünyanın farklı yerlerinde kalıcı donların erimesi, artan kar yağışları, daha fazla kuraklık, daha fazla sel ve genel olarak daha aşırı hava olaylarına neden olacaktır. İçine girdiğimiz yeni iklim rejiminin başta insan sağlığı olmak üzere göç, bitki üretkenliği, ekosistemlerin sürdürülebilirliği, yoksulluk, turizm, alg patlamaları, ekonomik performans, küresel tedarik zincirleri vb. birçok konuda olumsuz etkilerini gösteren birçok çalışma vardır (Short & Farmer, 2021, s. 1038).

Buzulların erimesi deniz seviyesinin yükselmesine, kıyı ve alçak alanların taşmasına ve erozyona neden olmaktadır. Şiddetli yağmur ve aşırı hava olayları daha sıkı hale gelmektedir. Bu durum sel baskınlarına, su kalitesinin düşmesine ve su kaynaklarının azalmasına neden olabilmektedir. Şimdiden bazı su kaynaklı hastalıkların ve hastalık vektörlerinin dağılımında değişiklikler olmaktadır ve sıcağa bağlı ölümlerin sayısında artış yaşanmaktadır. Birçok bitki ve hayvan türü iklim değişikliği ile başa çıkmakta zorlanmaktadır. Birçok kara, tatlı su ve deniz türü şimdiden yeni yerlere taşınmıştır. Küresel ortalama sıcaklıkların kontrolsüz bir şekilde yükselmesi durumunda, bazı bitki ve hayvan türlerinin yok olma riski artacaktır. İklim değişikliğine bağlı olarak Güney ve orta Avrupa'da sıcak hava dalgalarında sıklık, orman yangınları ve kuraklıklar görülmektedir. Akdeniz bölgesi giderek daha kuru hale gelmekte ve bu da onu kuraklık ve orman yangınlarına karşı daha da savunmasız hale getirmektedir. Kuzey Avrupa'da ise kış selleri yaygın hale gelmektedir. Şu an Avrupa'da her 5 Avrupalıdan 4'ünün yaşadığı kentsel alanlar sıcak hava dalgalarına, sele veya yükselen deniz seviyelerine maruz kalmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler ise büyük ölçüde doğal çevrelerine bağımlıdırlar ve değişen iklimle başa çıkmak için en az kaynağa sahiptirler (EC, 2022b).

Dünyadaki tüm bölgeleri olumsuz bir şekilde etkileyen iklim değişikliği giderek daha ciddi bir soruna dönüşmektedir. Küresel ortalama sıcaklık, insan faaliyetleriyle 2019 yılında sanayi öncesi seviyelerin 1,1°C üzerine çıkmıştır. Sanayi öncesi dönemle karşılaştırıldığında 2°C'lik bir artışın çevre, sağlık ve refah üzerinde ciddi olumsuz etkiler neden olabileceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle ısınmanın 2°C'nin altında tutulması ve 1.5°C ile sınırlandırılması gerektiği belirtilmektedir (EC, 2022a). Anılan hedefin gerçekleşebilmesi ise yine uluslararası toplumun uzlaşa zemininde ortak çabasına bağlıdır. Bunun önemli araçlarından biri de yönetim olarak görülmektedir.

Bir Fırsat Olarak Küresel İklim Yönetişimi

1896 gibi erken bir tarihte İsveçli bilim insanı Svante Arrhenius, atmosferin küresel iklimde ciddi değişikliklere neden olmadan emebileceği emisyon miktarında fiziksel bir sınır olduğunu göstermiştir. O tarihten sonra düzenli bir şekilde belirtilen sınıra yaklaşılmıştır. Ancak bu eğilimi tersine çevirmek için ihtiyaç duyulan altyapıyı

(kurumlar, normlar) sağlayacak, küresel olarak bu tür faaliyetlerden sorumlu olacak bir otorite veya hükümet mevcut değildir. Uluslararası sistemde böyle bir hükümet bulunmadığından, bunun yerine küresel yönetim kavramı önerilmiştir (Jagers & Stripple, 2003, s. 386). İklim değişikliğinden kaynaklanan zorlukların son derece önemli bir sorun teşkil etmesi ve iklim değişikliği siyasetinin uluslararası işbirliği açısından bir mihenk taşı haline gelmesi iklim değişikliğini küresel yönetim için kritik bir konu haline getirmiştir (Lederer, 2015, s. 3). Diğer bir ifadeyle, bugün dünyanın karşı karşıya olduğu büyük ve potansiyel olarak yıkıcı bir sorun olan iklim değişikliği, yalnızca çevresel bozulmaya/kıtlığa ve endüstriyel ülkeler arasındaki enerji ilişkisinde radikal reformlara zemin oluşturmamış, aynı zamanda uluslararası sistemde de değişikliklere yol açmıştır. BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon (2007-2016) bu durumu "iklim değişikliği jeopolitik manzarayı değiştiriyor" sözleriyle ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne göre, uluslararası toplum daha güçlü adımlar atmaz ise birçok tehlikeye yol açacak bir iklim değişikliği ile karşı karşıya kalınacaktır. Bu nedenle dünya çapında dikkat çeken bir konu haline gelen iklim değişikliğinin neden olduğu zorlukların üstesinden gelmenin anahtarının uluslararası işbirliği veya toplu eylem olacağı geniş çapta kabul edilmiştir (Hongyuan, 2015, s. 424-425). Bu kabulün sağlandığı 1992 Rio Zirvesi, devletler arasında hükümetler arası müzakereleri merkez olarak alan bir iklim yönetim mekanizmasının başlangıcı olarak belirtilmektedir (Jiang & Li, 2020, s. 165). Bu tarihten sonra yaşanan gelişmeler şu şekildedir.

1992	Rio Yeryüzü Zirvesi 194 ülke ve Avrupa Birliği taraf olmuştur. İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kabul edilmiştir (154 ülke taraf olmuştur). "Atmosferdeki Sera Gazı (GHG) konsantrasyonlarının stabilizasyonunu iklim sisteminde tehlike oluşturmayacak bir seviyede tutmak" temel amaç olarak belirlenmiştir.
1994	İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir.
1995	Birinci Taraflar Konferansı (COP1), Berlin, Almanya Berlin Buyruğu kabul edilmiştir. Kyoto Protokolü'nün (1997) kabul edilmesini sağlayan müzakereleri başlatmıştır.
1997	Üçüncü Taraflar Konferansı (COP3), Kyoto, Japonya 160'tan fazla ülke Kyoto Protokolü'nü imzalamıştır. Sanayileşmiş ülkeler, 2008-2012 dönemi için sera gazı salımlarını, 1990 yılına göre %5,2 oranında düşürmeyi taahhüt etmiştir.
1998	Dördüncü Taraflar Konferansı (COP4), Buenos Aires, Arjantin Kyoto kurallarının uygulanması için iki yıllık Eylem Planı kabul edilmiştir.
1999	Beşinci Taraflar Konferansı (COP5), Bonn, Almanya Önemli bir karara varılamamıştır. COP4'te belirtilen tarihte yetiştiremek için çalışma planı yoğunlaştırılmıştır.
2001	Yedinci Taraflar Konferansı (COP7), Marakeş, Fas Marakeş Anlaşmaları kabul edilmiştir. Kyoto Protokolü'nün uygulanması için varılan bir dizi anlaşmadır.
2005	Kyoto protokolü yürürlüğe girmiştir.
2007	11. Taraflar Konferansı (COP13/MOP3), Bali, Endonezya Müzakere, sera gazı azaltısına ilişkin 2012 sonrası çerçeveye odaklanılmıştır.
2011	17. Taraflar Konferansı (COP17/MOP7), Durban, Güney Afrika 2015 yılına kadar tüm Taraflara uygulanabilir düzenlemeler (protokol veya yasal metin) oluşturulması hedefiyle Durban Güçlendirilmiş Eylem Platformu oluşturulmuştur.
2013	19. Taraflar Konferansı (COP19/MOP9), Varşova, Polonya Kyoto Protokolünün zengin ve fakir ülkeler arasında hiçbir ayırım olmaksızın BM iklim sözleşmesinin 195 tarafının "tümüne uygulanabileceği" temel ilkesini yeniden teyit edilmiştir.

2015	21. Taraflar Konferansı (COP21), Paris, Fransa İlk evrensel, yasal olarak bağlayıcı küresel iklim anlaşması olan Paris Anlaşması kabul edilmiştir. Bütün ülkeler ilk defa sera gazı emisyon azaltımı taahhüdünde bulunmuştur.
2016	Sera gazı emisyonlarının yarısından fazlasını (%55'ini) oluşturan en az 55 ülkenin anlaşmayı onaylamasıyla yürürlüğe girmiştir. 175 ülke temsilcisi tarafından imzalanmıştır.
2021	26. Taraflar Konferansı (COP26), Glasgow Paris Anlaşmasını uygulayan bir dizi kuralı kapsayan Paris Kural Kitabı tamamlanmıştır.

Kaynak: *Hongyuan, 2015, s. 429'dan faydalanılarak oluşturulmuştur.*

Tablo 1. İklim Yönetişiminin Gelişimi

İklim yönetişimi konusunda sadece görece daha önemli sayılabilecek gelişmelerin yer aldığı tablodan anlaşılacağı üzere, son 30 yıl iklim değişikliği ile başa çıkmak için yoğun ve sürekli uluslararası müzakerelerin yapıldığı bir dönem olmuştur (Maslin, 2020, s. 5-12). Yaşanan en son ve en önemli gelişme olan Paris Anlaşması, birçok kimsenin hemfikir olduğu ve 195 ülkeyi sera gazı emisyonlarını azaltmak için oldukça iddialı bir gündem etrafında birleştiren olağanüstü bir diplomatik başarı olarak görülmektedir (Jacobs, 2016).

Anlaşmaya giden süreçte yalnızca devletler ya da ulusüstü kurumlar etkili olmamış aynı zamanda planlı bir şekilde olmasa da yönetim kavramı içerisinde değerlendirilebilecek diğer aktörler de etkili olmuştur. Siyasallaşmaya başlayan ve küresel iklim yönetişimi kapsamında değerlendirilebilecek iklim hareketleri, Paris Anlaşmasına giden süreçte oldukça önemli rol oynamışlardır. Yaklaşık yirmi yıl ya da daha uzun bir süre, küresel ısınma başlı başına ayrı bir iklim savunuculuğu olmadığı için çevre hareketinin gündemindeki sorun alanlarından sadece biri olarak kalmıştır. Politika yönelimi, organizasyon yapısı ve seferberlik türü açısından farklılaşan, birçok aktörden oluşan iklim değişikliği hareketi, 2000'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bunlardan ikisi etkileri itibariyle daha dikkat çekicidir. En eski iklim ağlarından biri, 1989 yılında kurulan ve ilk yıllarından itibaren dünya iklim konferanslarına katılan İklim Eylem Ağıdır (Climate Action Network - CAN). 340 STK'nın bir araya gelerek oluşturduğu ve 2016 itibariyle 120 ülkede 1100'den fazla STK ile faaliyetlerine devam eden uluslararası bir ağ olan CAN (STGM, 2022), BM'nin iklim toplantılarında raporlar yayınlamakta, lobi faaliyetleri yürütmekte ve iklim eylemini savunmaktadır. Diğer bir önemli iklim hareketi, İklim Adaleti Şimdi!'dir (Climate Justice Now! - CJN!). İklim adaleti kavramını amaç edinen CJN! çatısı altında toplanan tüm dünyadaki ağlar, yalnızca uzman temelli aktivizmi değil, sokak gösterileri vb. iklim eylemlerini kullanmaktadır. Bu iki ulusötesi ağ, iklim aktivistlerine ulusötesi bir iklim hareketinin gelişiminin mümkün olabileceğini göstermesi açısından önemli bir fırsat sağlamıştır. Diğer taraftan Paris Anlaşması yaklaşırken, devletlerin yanı sıra iklim değişikliği konusu iş dünyası ve STK'lar gibi birbirine düşman olan grupları küresel bir amaç için bir araya getirmiştir (Dikmen, 2020, s. 70-71).

Jacobs'a göre (2016), Anlaşma aslında devletlerin hiçbirinin yapmak istemediği bir şeyi yapmasını gerektirmektedir. Yerine getirebileceklerini bilmedikleri ve maliyeti bilinmeyen taahhütlerde bulunmaktan kaçınan devletler, sera gazı emisyonlarının mümkün olan en kısa sürede azaltılması hedefini belirlemişler ve yüzyılın ikinci yarısında bunları tamamen ortadan kaldırmayı taahhüt etmişlerdir. Hatta bundan daha ileri bir adım olarak anlaşma kapsamında, hükümetlerin her beş yılda bir emisyonları azaltmak için giderek daha iddialı hedefler belirlemesi gerekmektedir. Bu hedefler, yine her beş yılda bir gerçekleştirilen ve mevcut planların 2°C ve 1.5°C hedeflerinin ne kadar gerisinde kaldığını gösterecek olan bilimsel bir "stok sayımı"na dayanmalıdır. Bu nedenle Paris

Anlaşması, devletlerin hedeflerini düzenli olarak güçlendirmeleri için büyük bir baskı altına gireceklerini garanti etmektedir.

Devletlerin koşullarını kabul etmede isteksiz olmasına rağmen kendilerini buna tabi tutmayı tercih etmelerinin nedeni Jacobs'un "dörtlü ittifak" olarak adlandırdığı şeydir. 2009'daki başarısız Kopenhag Konferansının ardından, STK'lar, işletmeler, akademisyenler ve diğerlerinden oluşan gayri resmi bir küresel koalisyon, Paris Konferansının kabul edilebilir bir sonucunu belirlemek için bir araya gelmiş ve ardından devletlere bunu kabul etmeleri için büyük baskı uygulamıştır. Bu faaliyetin bir kısmı resmi olarak koordine edilmiştir; birçoğu ise bireysel örgütlerden ve koalisyonlardan gelmiştir. Ancak bunların birleşik etkisi, güçlü bir siyasi momentum meydana getirmiştir. Bu etkili ittifakın dört temel gücünden biri olan *bilimsel topluluğun* başını çeken Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli / Panel on Climate Change (IPCC), özellikle 2013-2014 yıllarında yayınlanan Beşinci Değerlendirme Raporu ile iklim değişikliğinin etkilerini belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. IPCC'nin raporu, iklim değişikliğine ilişkin bilimsel kanıtları yeniden siyasi gündeme getirmesiyle ittifakın ikinci gücü olan *ekonomik topluluk*, "çevre politikasının ekonomi için karşılanamayacak bir maliyet olduğu" şeklindeki ortodoks görüşü terk etmeye başlamıştır. Bir dizi ekonomist, araştırma enstitüsü ve İsveç, Norveç ve Birleşik Krallık hükümetleri tarafından iklim değişikliği ve ekonomik büyümeye ilişkin kanıtları yeniden incelemek için oluşturulan bir girişim olan Küresel Ekonomi ve İklim Komisyonu (Global Commission on the Economy and Climate), emisyonları azaltmanın sadece ekonomik büyümeyle uyumlu olmadığını, aynı zamanda daha düşük hava kirliliği, daha yaşanabilir ve ekonomik açıdan verimli şehirler, daha sürdürülebilir arazi kullanımı ve daha fazla enerji güvenliği ile daha iyi bir büyüme sağlayabileceğini kabul etmiştir. "yeşil büyüme" olarak ifade edilebilecek yaklaşımın yer aldığı Eylül 2014 tarihli komisyon raporu, dünya çapında yankı bulmuştur. Aynı dönemde yapılan bazı çalışmalarda iklim etkilerinin hem ürünler hem de yatırımlar üzerinde önemli riskler oluşturacağı öngörülmüştür. İngiltere'de iklim değişikliğinin finansal riskleri konusunda resmi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Jacobs, 2016).

Bilimsel ve ekonomik topluluğun anlatılarının yayılması paralelinde iklim politikasına karşı çıkan *işletmeler* üçüncü güç olarak ittifaka eklenmiştir. Son on yılda, bir dizi önde gelen küresel şirket, güçlü iklim politikasının iş dünyasının çıkarına olduğunu kamuoyunda tartışmaya başlamıştır. İklim değişikliğinin dünya çapındaki tedarik zincirlerinde su ve gıda üretimini tehdit ettiği anlaşılmış ve yeşil ve yenilenebilir enerji politikasının gelişmesi büyüyen küresel bir pazar meydana getirmiştir. İklim politikasına bağlı rüzgar ve güneş enerjisi gibi yeni endüstriler oluşmuştur. İklim politikası lehine ve yeni bir uluslararası anlaşma için lobi yapmak üzere yedi küresel iş ve yatırımcı kuruluşunu bir araya getiren yeni bir küresel ağ olan We Mean Business kurulmuştur. 2014'e kadar 1.000'den fazla küresel şirket, hükümetlere "karbon fiyatlandırması" çağrısında; Mayıs 2015'e kadar 6,5 milyondan fazla işletmeyi temsil eden kuruluşlar, Paris'te iddialı bir iklim anlaşması için çağrıda bulunmuştur. İttifakın dördüncü gücü STK'lardır. STK'ların tek başına ya da koalisyon şeklinde milyonlarca ifade edilen destekçi sayılarıyla iklim değişikliğine neden olan faaliyetleri durdurmayı başarmıştır. 2010'dan sonra ABD ve Batı Avrupa'da yeni kömür üretimi fiilen terk edilmiştir ve dünya çapında yaklaşık projelendirilmiş bine yakın santral iptal edilmiştir. Kuzey kutbuna odaklanan Greenpeace, dünya çapında 7 milyondan fazla destekçi ile Shell'in petrol çıkarma planlarını durdurmuştur. Bir çevrimiçi kampanya organizasyonu olan Avaaz, istikrarlı bir şekilde küresel bir destekçi tabanı oluşturmuştur. Ayda bir milyon yeni destekçi kazanan ve çevrimiçi dilekçeler, e-posta kampanyaları ile sokak protestolarını kullanan topluluk Paris konferansı sırasında 42 milyon küresel destekçiye ulaşmıştır (Jacobs, 2016).

Uluslararası iklim değişikliğine ilişkin normları etkilemeyi amaçlayan hareketler bir araya gelerek toplu bir şekilde hareket etmemişlerse de her bir hareket kendi alanından katkı sunarak bunu başarmışlardır. Paris Anlaşmasıyla devletlerin zaman içinde karbonun vergilendirilmesi, fosil yakıtlar için sübvansiyonların azaltılması ve kömür kullanımının aşamalı olarak kaldırılması gibi benimsemeye isteksiz oldukları politikalara yönleneceğine neredeyse kesin gözüyle bakılmaktadır (Jacobs, 2016). Her ne kadar iklim değişikliği, birçok devlet lideri için hayatın tüm alanlarını kapsayan bir meydan okumadan ziyade yalnızca çevresel bir mesele olarak görülse de bu algının giderek değiştiği görülmektedir. Bilim insanlarının iklimin şimdi müdahale edilmesi gereken bir konu olduğunu kanıtlayıcı bir şekilde ortaya koymaları ve uzmanlar ile aktivistlerin bu kapsamda artan talepleri, politika yapım meselesine olumlu katkı yapmaktadır. Devletler iklim değişikliğini daha iyi ele almak için yapılarını değiştirmeye başlamışlardır. Birçok ülke iklim konusunu sadece çevre bakanlığı bünyesinde tutmaktan vazgeçmiştir. İklimin kendisi giderek müstakil bir politika alanına dönüşmektedir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen küresel düzeyde alınan kararların çoğunun zorunlu olmaması ve uygulamaların genel olarak iyi niyete dayanması devletlerin hareket alanını daha fazla genişletmektedir. Nitekim Paris Anlaşmasında da emisyon belirtme ve güncelleme koşuluna tek tek hükümetlerin ne ölçüde yanıt vereceği onların ayrıcalığı olmaya devam etmektedir. Diğer taraftan kağıt üzerinde, devlet dışı aktörleri önemli ortaklar olarak kabul eden BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne rağmen gerçekte küresel karar alma süreçleri kapalı kapılar ardında gerçekleşmeye devam etmektedir. Gençler, bilim insanları ve kararlı iş liderleri bu alanlara erişmekte ve sonuçları etkilemekte zorlanmaktadır. Anılan grupların içerisinde yer aldığı yönetim modelleri tartışılrsa da bu tür çabaların daha sistematik hale getirilmesi ve gençlerin, yerlilerin ve diğer marjinal grupların daha fazla söz sahibi olabileceği politika alanları mevcut değildir. Sokaklardaki gençlik ve aktivistlerin, iklim müzakere odalarına olan mesafesi uzaktır (IPI Global Observatory, 2022).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni uygulama aşamasına geçiren ve "Paris modeli iklim yönetişimi" olarak isimlendirilen yaklaşım, iklim değişikliğine karşı küresel bir savaş ilan etmiş ve bu alanda ilerleme kaydetmek için olanaklar sunmuştur. Fakat uygulama süreci şu anda yetersiz ve eksik görülmektedir. Pratikte işe yarayıp yaramayacağı konusunda endişeler söz konusudur. Mevcut durumda, prensipte, üzerine inşa edilebilecek, geliştirilebilecek ve bir dizi başka girişim tarafından tamamlanabilecek bir temel sunan Paris modelinin muhtemel başarısı, iklim yönetişimi sisteminin daha fazla geliştirilmesine bağlıdır. Taahhüt verme kuralları, devletlerin vaatlerinden sorumlu tutulmasını mümkün kılacak şekilde özellikle açık ve anlaşılır hale getirilmelidir. Şu anda ulusal taahhütler, verildiği ve uygulandığı devletlerin siyasetine bağlıdır. Devletlerin ciddi adımlar atması ve buna mecbur bırakılmasında iç siyasi dinamikler önemlidir. Bu durumda devletlerin içindeki belirli kurumların ve seçmenlerin yanı sıra bir dizi devlet-altı ve devlet dışı aktörün harekete geçirilmesi oldukça önemlidir. Anılan grupların spesifik olarak, çabalarını iddialı taahhütlerin verilmesine, bunların yerine getirilmesine ve politikacılardan hesap sormaya kaydırmaları gerekmektedir (Held & Roger, 2018, s. 534-536). Bu nedenle iklim yönetişiminin Paris Anlaşması'ndan sonra bile hala inşa aşamasında olduğu söylenebilir. Bu değişim tamamlanmış bir olay değil, devam eden, çelişkili ve ucu açık bir süreçtir. Buna göre, Paris Anlaşması iklim yönetişiminin son durağı olarak görülmemeli, iklim yönetişimi sürecindeki duraklardan sadece biri olarak anlaşılmalıdır (Dikmen, 2020, s. 76).

Sonuç

İklim değişikliği tartışmasız zamanımızın en zorlayıcı küresel sorunlarından biridir. Nükleer savaşla birlikte, bir bütün olarak gezegendeki insan yaşamının devamını makul bir şekilde tehdit edebilecek dünyanın tek meydan okumasıdır. Ölümcül sıcak dalgalarının, yangınların, kuraklıkların, sellerin, kasırgaların, tsunamilerin, ölen mercan resiflerinin ve diğer bozulan ekosistemlerin, eriyen buzların ve uzun bağımsızlık alanlarını istila eden böceklerden kaynaklanan bulaşıcı hastalıkların artan sıklığı, şiddeti ve öngörülemesizliği belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Artan kanıtlar, kıyı kentlerin sular altında kalabileceğini, hatta ısınmanın ve dolayısıyla genişleyen ve yükselen denizlerin altındaki bazı küçük ada devletlerinin yok edebileceğini göstermektedir. İklim; yalnızca kısmen anlaşılmalı, yola bağımlı süreçler, kümülatif etkiler, doğrusal olmayan dinamikler, çoklu geri besleme mekanizmaları ve ani sistem değişimleri tarafından yönlendirilen karmaşık bir sistem olduğundan, kesin seyrini ve sonuçlarını tahmin etmek zordur (Kirtan and Kokotsis, 2015). Ancak başta tarım, ormancılık, enerji ve turizm gibi sıcaklığa ve yağışa dayalı sektörler olmak üzere iklim değişikliğinin birçok olumsuzluğu daha şimdiden birçok kesim tarafından anlaşılmıştır.

İklim değişikliğinin olumsuzluklarının ortaya çıkması paralelinde bunun önüne geçme çabaları uluslararası toplumun gündemine girmeye başlamıştır. İklim değişikliğinin ülkelerin iç politikalarıyla çözebilecekleri bir mesele olmaması ve konuyu küresel düzeyde yönetecek bir otoritenin bulunmaması gibi sebeplerle konu ile ilgili küresel bir yönetim mekanizmasının kurulup kurulmayacağı gündeme gelmiştir. Bilimsel tartışmalar açısından, uluslararası aktörlerin bir araya gelerek küresel normlar oluşturmalarına ilişkin bir modelin kurulabilmesi oldukça güçtür. Ancak pratikte henüz inşa aşamasında olan bir iklim yönetimi sisteminden söz etmek mümkündür. İklim yönetiminin ilk adımı, konferans düzeyinde, birçok devletin katıldığı Rio Zirvesi ile başlamıştır. Uluslararası toplum tüm farklılıklara ve gerilimlere rağmen işbirliğinin mümkün olabileceğini görmüştür.

Rio Zirvesi'nden günümüze çevre ve iklim değişikliği konusunda uluslararası çabalar devam etmiştir. Bunların bir kısmından sonuç alınmasa da iklim değişikliğine ilişkin farkındalığın artmasına katkı sunmuştur. İklim değişikliğinin olumsuzluğunun giderek anlaşılmasıyla birlikte iklim değişikliği çevre konusunun bir parçası olmaktan çıkmış ve kendisi bir gündem olmuştur. Uluslararası toplumun diğer aktörleri küresel iklim politikalarını kendi alanlarından etkilemeye çalışmışlardır. Müstakil bilimsel çalışmaları bir araya getiren bilimsel topluluk, emisyonları azaltmanın büyümeyle ilişkisini ortaya koyan ekonomik topluluk, güçlü bir iklim politikasının iş dünyası açısından önemli olduğunu anlayan küresel şirketler ve uluslararası düzeyde etkileri gittikçe artan sivil toplum örgütleri iklim değişikliği konusunda daha ciddi adımların atılmasını talep etmişlerdir. Sonuç olarak, son 30 yılda iklim yönetimi konusunda gerçekleşen en önemli çaba olarak görülen Paris Anlaşmasına giden süreçte, ortak hareket etmemiş olsalar da örtük bir yönetim olarak adlandırılacak bir tarzda, ortak bir amacı taşıyan aktörler iklim yönetiminin en önemli aktörü olan devletleri etkileyebilmişlerdir. Böylece devletler Paris Anlaşması ile kendilerini bir takım yükümlülükler altına koymuşlardır. Ancak anılan aktörlerin kararları doğrudan etkileyebilme gücüne; sahip olduğu ve yükümlülükler, normlar ve politikalar konusunda etkili olduğu etkin bir küresel iklim yönetimi sistemi kurulamamıştır. Devletlerin taahhüt verme ve bunları uygulama konusunda hareket alanlarının geniş olması, yönetimin bir ön koşulu olan katılımçılık açısından önemli bir engeldir. Diğer taraftan hesapverilebilirlik mekanizmaları oldukça yetersizdir. Bu durumda devletleri ikna etme konusunda yalnızca uluslararası aktörlerin çabası yeterli değildir. Küresel iklim

yönetişimini besleyecek şekilde iklim değişikliği konusunun iç siyaset açısından da önemli bir gündem maddesi olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AÇA (2022). *Avrupa genelinde iklim tehlikelerinin sıklığı ve şiddetinin arttığını gösteren yeni bölgesel genel bakış yayımlandı*, Erişim tarihi: 11.02.2022, <https://www.eea.europa.eu/tr/highlights/avrupa-genelinde-iklim-tehlikelerinin-sikligi>
- BARNETT, M., DUVAL, R. (2009). *Power in global governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BENEDICT, K. (2001). Global governance. International encyclopedia of the social & behavioral sciences (6232-6237). Amsterdam: Elsevier.
- BENSON, N. (2008). Climate change. *Encyclopedia of global warming and climate change*. Nsikal Benson. California: SAGE Publications.
- BROWN, W. (2018). *Halkın çözülüşü*. İstanbul: Metis Yayınları.
- DİKMEN, B. A. (2020). Global climate governance between state and non-state actors: dynamics of contestation and re-legitimation. *Marmara University Journal of Political Science*, Cilt 8(Özel Sayı), 59-79. doi:10.14782/marmarasbd.763831
- DINGWERTH, K., PATTBURG, P. (2006). Global governance as a perspective on world politics. *Global Governance*. Cilt 12 (2), 185-203.
- Earth Overshoot Day (2022). *100 days of possibility*. Erişim tarihi: 11.02.2022, <https://www.overshootday.org/>
- EC (2022a). *Causes of climate change*. Erişim tarihi: 29.01.2022, https://ec.europa.eu/clima/climate-change/causes-climate-change_en
- EC (2022b). *Climate change consequences*. Erişim tarihi 29.01.2022, https://ec.europa.eu/clima/climate-change/climate-change-consequences_en
- ERAT, V., KAÇER, F. (2021). Küresel Isınma Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Çevre sorunları ve çözüm önerileri* (240-264). Ankara: Gazi Kitabevi.
- FINKELSTEIN, L. S. (1995). What is global governance?. *Global Governance*. Cilt 1(3), 367-372.
- GÜNDOĞAN, A. C., BAŞ, D., SAYMAN, R. Ü. (2008). *A'dan z'ye iklim değişikliği başucu rehberi*. Ankara: Bölgesel Çevre Merkezi.
- HARALE, N., KABURE, A. R. (2022). Increasing population; ration for climatic change. *Journal of Scientist Research*, Cilt 1(1), 40-44.
- HELD, D., ROGER, C. (2018). Three models of global climate governance:from kyoto to paris and beyond. *Global Policy*, Cilt 9(4), 534-536. doi:10.1111/1758-5899.12617
- HONGYUAN, Y. (2015). Evolution of the global climate governance system and its implications. *China Quarterly of International Strategic Studies*, Cilt 1(3), 423-446. doi: 10.1142/S2377740015500220
- IPI Global Observatory. Is the global climate governance system working?. Erişim tarihi: 11.02.2022, <https://6232-6237.theglobalobservatory.org/2021/11/is-the-global-climate-governance-system-working/>
- JACOBS, M. (2016). High pressure for low emissions: how civil society created the Paris climate agreement. *Juncture* Cilt 22(4), 314-323. doi: 10.1111/j.2050-5876.2016.00881.x
- JACOBS, M. (2016). High pressure for low emissions: how civil society created the paris climate agreement. *Juncture*, Cilt 22(4), 314-323. doi:10.1111/j.2050-5876.2016.00881.x

JAGERS, S. C., STRIPPLE, J. (2003). Climate governance beyond the state. *Global Governance*, Cilt 9(3), 385-399.

JIANG, S., LI, J. (2020). Global climate governance in the new era: potential of business actors and technological innovation. *Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, Cilt 18 (3), 165-171. doi:10.1016/j.cjpre.2021.04.023

KALHAPURE, A. H., GAIKWAD, DD., SAH, D. TRIPATHI, A. (2019). Climate change: causes, impacts and combat with special referenceto agriculture - a review. *Current Advances in Agricultural Sciences*. Cilt 11(1), 1-10. doi: 10.5958/2394-4471.2019.00001.7

KIRTON, J. J., KOKOTSIS, E. (2015). *The global governance of climate change*. Burlington: Ashgate Publishing Company.

LEDERER, M. (2015). Global Governance . *Research handbook on climate governance* (3-13), eds. Bäckstrand, K., Lövbrand, E. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

MASLIN, M. (2004). *Global warming: a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

MASLİN, M. A. (2020). The road from rio to glasgow: a short history of the climate change negotiations. *Scottish Geographical Journal*. Cilt 136(1-4) 5-12. doi: 10.1080/14702541.2020.1853873

NIC, EUISS (2010). *Global governance 2025: at a critical juncture*. Paris: EU Institute for Security Studies.

NOAA (2021a). *November 2021 was earth's 4th warmest on record*. Erişim tarihi: 11.02.2022, <https://www.noaa.gov/news/november-2021-was-earths-4th-warmest-on-record>

NOAA (2021b). *It's official: july was earth's hottest month on record*. Erişim tarihi: 11.02.2022. <https://www.noaa.gov/news/its-official-july-2021-was-earths-hottest-month-on-record>

NOAA (2021c). *2021 was world's 6th-warmest year on record*. Erişim tarihi: 13.01.2022, <https://www.noaa.gov/news/2021-was-worlds-6th-warmest-year-on-record>

OWEN, A. D., HANLEY, N. (Eds.). (2004). Introduction (22-26). *The economics of climate change*, London: Routledge.

ROSENAU, J. N. (1995). Governance in the twenty-first century. *Global Governance*, Cilt 1(1), 13-43.

SHAW, A. (2022). *Climate change*. Erişim 29.01.2022, <https://nationalgeographic.com/science/article/climate-change>

SHORT, J. R., FARMER, A. (2021). Cities and climate change. *Earth*. 2(4), 1038-1045.

STGM. Climate action network (CAN) - iklim eylem ağı". Erişim 11.02.2022, <https://www.stgm.org.tr/aglar-platformlar/climate-action-network-can-iklim-eylem-agi>

UN Committee for Development Policy. (2014). Global governance and global rules for development in the post-2015 era. United Nations publication.

WEISS, T. G. (2000). Governance, good governance and global governance: conceptual and actual challenges. *Third World Quarterly*. Cilt 21(5), 795-814.

Summary

Global governance is a current issue that has been discussed both politically and academically in recent years. There are many topics discussed in the context of global

governance such as migration, development, security. Climate change, which is the subject of this study, is an issue with a higher level of consensus when compared to other policy areas that are subject to global governance.

Especially after the Industrial Revolution, the problem of climate change, which emerged with human activities, is not limited to certain countries or regions, like other global problems, and is becoming more evident every day. According to the records kept for the last 142 years, the month of July with the highest temperature is in 2021. October and November of the same year experienced the fourth highest temperatures. Climate change has brought states face to face with problems that they have difficulty in coping with.

Although there is an effort to solve the problem, the absence of a single central structure to direct this will prevents an early solution. At this point, global governance, which is the subject of the study, emerges as a response/obligation developed by states and citizens to the transnational challenges they face. There is no agreed definition of global governance. In general terms, global governance is defined as all institutions, policies, norms, procedures and initiatives that seek to bring greater predictability, stability and order to the responses of states and citizens to transnational challenges. In this context, it is assumed that states can bring stability and order to their institutions, policies and norms through effective global governance to be established on the basis of international cooperation.

Collaboration efforts on climate change, which started with the 1992 Rio Summit, have continued for thirty years. The latest and most important development is the Paris Agreement. With this agreement, 195 countries agreed to reduce greenhouse gas emissions. In the process leading to the agreement, only states or supranational institutions were not effective. At the same time, although not in a planned way, other actors that can be evaluated within the concept of governance have also been influential. Climate movements, which started to become politicized and can be evaluated within the scope of global climate governance, played a very important role in the process leading to the Paris Agreement. Climate Action Network and Climate Justice Now! Such transnational networks have provided an important opportunity for climate activists to demonstrate that the development of a transnational climate movement is possible. As the Paris Agreement approached, the climate change issue brought together hostile groups such as the business world and NGOs, as well as states, for a global purpose.

A coalition of scientists, NGOs, businesses and others gathered in the lead up to the Paris conference. They then pressured states for acceptable results of the agreement. This combined effect created a strong political momentum. The aforementioned actors did not act jointly in the process leading up to the Paris Agreement, which is seen as the most important effort on climate governance in the last 30 years. However, in a manner that can be termed as implicit governance, actors with a common goal were able to influence states, which are the most important actors of climate governance. Thus, the states have put themselves under certain obligations with the Paris Agreement.

The approach called "Paris model climate governance" declared a global war against climate change and offered opportunities to make progress in this field. However, the implementation process is currently seen as insufficient and incomplete. There are concerns as to whether it will work in practice. The success of the Paris model depends on further development of the climate governance system. The Paris Agreement, which is seen as a success in terms of global governance, is not a final point and shows that global climate governance is still under construction. Despite the UN Framework Convention on Climate Change, in reality, global decision-making processes continue to take place behind closed doors. Scientists, business people, youth, locals and other marginalized groups have difficulty influencing access and outcomes in these areas. While the governance models in which these groups are involved are debated, systematizing such efforts is imperative for climate change, a major and potentially devastating challenge facing the world.